

СЬМЕРЦЬ.

Напісаў **Васіль Стэфаньк.**

Калі надыйшла глухая восень, калі з лесу лісьці апалі, поле пакрылася чорнымі варонамі,—тагды к старому Лёсю сьмерць прыйшла.

Паміраць трэба кожнаму; сьмерць не страшна, але доўга лежаць—мука. І Лёсь мучыўся. Хворая думка унасіла яго у нейкі новы сьвет і зноў выкідала яго адтуль. А той новы сьвет быў вельмі дзіўны. І нічым Лёсь ня мог вырабіцца с таго сьвету, толькі аднымі вачыма. Дык гэтымі бліскучымі вачамі хватаўся ён маленкай газнічкі. Хватаўся яе, трымаўся і заўсягды баяўся, што векі замкнуцца, а ён скоціцца ў бяздонную пропасць.

Перад ложкам яго, на зямлі, па неперэспаных начах, сном зваеваныя, лежалі радком сыны і дочки. Ён натужыўшыся, трымаўся вачамі за газнічку і змагаўся са сьмерцю. Векі ўсё яму ападалі, якбы надта былі цяжкія.

Здавалася яму, што бачыць многа дзеўчатак на падворку. Кожная трымае вязку кветкаў у руцэ. Усе глядзяць на магілу, сьмерці ждуць. Пасьля ўсе ўзіраюцца вачыма на яго. Хмара вачэй—сініх, і сівых, і чорных. Хмара гэтая плывець к яго лобу, трэцца і абдае яго холадам...

Перацёр вочы, схапіў пальцамі жылу на шыі, бо з шыі яму галаву скідала, і падумаў сабе:

„Глядзі, вот і анёлы перад сьмерцю паказываюцца мне.“ — А пакуль гэтак думаў, с-прад вачэй яго уцекла газнічка.

... Поле роўнае, далёкае, ад сонца сьпяклося. Просіць вады, дрыжыць і зельле прыгарняе да сябе, каб з яго вадзіцы напіцца. Арэць ён на ніві і рукамі ня можэ утрымаць ручкі плуга, бо смага пячэ яму ў горлі. І валы, відаць, мучацца ад смагі, бо на самі рыюць зямлю. Выпушчаець і ён з рук ручкі плуга, валіцца на ніву, а яна яго спаліць на вуголь...

Газнічка ізноў вывела яго с таго сьвету.

„Не адзін раз і не два без вады на полі я гінуў; у Бога гэтая усё запісана!“

І зноў бытцам скаціўся ён у пропасць.

... Каля рогу стала сядзіць яго нябошчыца маці і пяе песьню. Голас разлегаецца па хаці ціха і жалосна і даходзіць да яго вушэй. Гэта тая песьня, каторую сьпевала яму маці, як быў малы. І ён плачэ і смуціцца, і далоньмі слёзы абцірае. А песьня мацеры проста ў душу ідзець і ўсе мукі з гэтай песьняй там плачуць. Маці ідзе к дзьверам, а за ёй і песьня ідзе, і мукі з душы...

І ізноў убачыў ён газнічку.

„Маці с таго сьвету мае зыйсьці, каб над сваім дзіцяткам заплакаць. Такое Боскае права“.

Холад марозіць усё яго цела; хацеў кажухом прыкрыцца, аж тут зачыніліся яму векі.

... Званы званыць, енчаць, і голас гэтых званоў бьець яго ў галаву. Галава лопаецца, і з роту зубы вываліваюцца. Сэрцы званоў адрываюцца і валяцца яму на галаву і раняць яго...

Павёў кругом страшнымі, непрытомнымі вачыма.

„Абецаўся купіць звон, каб у вёсцы аб пажары знаць даваў, але надта цяжкіе гады былі... Даруй мне, Божэ міласьцівы!“

І ізноў скаціўся ў пропасць.

... З гары, з аграмаднай вышыні валяцца на яго снапы ячменю. Валяцца і засыпаюць яго. Асьцінкі лезуць яму ў рот, у горла. Паліць яго чырвонымі іголкамі і збіраецца каля сэрца, і пячэць пякельным агнём...

Аткрыў вочы ўжо мертвыя і нявідзячыя.

„Марціну недавалі заробленага ячменю, і гэты ячмень сьмерць мне робіць!“

Хацеў дзяцей клікнуць, каб аддалі ячмень Марціну, але голас праз горла ня мог прайсьці; толькі быццам гарачая смала па целі разышлася. Высунуў чорны язык і усадзіў у рот пальцы, каб голас з горла дастаць. Але зубы зачыніліся і сьціснулі пальцы. Векі апалі.

... Вокны адчыняюцца ў хаці. Ў хату сунецца белая шмата і снуецца без канца і меры. Ясна ад яе, быццам ад сонца. Шмата спавівае яго, як маленькае дзіцятка,—уперад ногі, а пасьяля рукі і плечы. Моцна. Яму лёгка, лёгка. Патом лезець у галаву і казычэ мозгі, сціскае кожны сустаў і мягка усё высцілае. А пад канец абвівае горла—што раз мацней і мацней. Быццам вецер правевае каля шыі і абвівае, абвівае...

Перэлажыў з украінскай мовы Р Зем—віч.

Аб усем па троху.

У Вільні ваенны суд прыгаварыў на сьмерць сем чалавек, аднаго на вечную катаргу і дваіх у катаргу на 9 і 6 гадоў.—Пяць чалавек суд апраўдаў. Усе судзіліся за тое, што памыкаліся абабраць поезд, у каторым вязьлі казённыя грошы.

* * *

У Мінскую Гарадзкую Думу дэпутатам ад праваслаўнага духавенства—па прыказу архірэя

Міхаіла—назначэны „істінно-рускі чалавек“ Густав Карловіч Шмід. Мінская Гарадзкая Дума ня хочэ прымаць Шміда у гласныя, бо ён ня мае правоў па суду — за тое, што прадаў пляны рускіх крэпасцей немцам і гэтак здрадзіў Расею. Шмід быў выбраны дэпутатам у III Гасударственую Думу, але дэпутаты прагналі яго з Думы;—цяпер тое самае хочуць зрабіць гласныя Мінскай Гарадзкой Думы. Здрайцам німа мейсца!!!

* * *

ЗЬМЕРКАНЬНЕ.

Напісаў Василь Стэфанюк.

Ня мог чалавек усядзець, так яго нешта ганяла ад сцяны да сцяны. Хадзіў, ды хадзіў па хаці Прыбраньне хаты і куткі зацемняліся і гінулі ў вечэрняй цемнаце, а ў галаве зьяўляліся даўныя абразы, што раз ясьней і ясьней.

— Гэта той час—тые мінуты,—успамінаў ён,—калі дзеці малыя выбегаюць с хаты на выган і гуляюць вясёла і жвава. У гэту пару дзеўчаты ня хочуць гнаць жывёлу дамоў, бо гавораць, што калі зорка вячэрняя узойдзе на неба, дык голас па расе сьцэлецца,— і пяюць, каб голас слаўся. А ў зімку кабеты прадуць кужэль, ды і пяюць свае дзевоцкіе песні, але так жалосна, бытцам журацца за маладымі летамі. А дзеці збіраюцца разам, шэпчуць ў запеччы і засыпаюць без вячэры. Дзіўнае гэтае зьмерканьне...

Хадзіў і цёр рукой лоб, бытцам хацеў усе свае думкі замкнуць у галаве, каб не уцяклі, бо шчыра хацеў іх сабе прыпомніць.

— Га, — думаў ён далей, — невядома што цяпер робіць мой шчыры прыцель? Добра помню, як мы раз сядзелі у яго ў садочку. Здаецца, гаварыў ён тады аб белых хмарках. „Белая хмарка—казаў, —з залатымі берегамі сунецца па небе, губляе за сабой белыя ліліі, ідзе далей і сее, сее многа гэтых кветак па сінім небе,—а цераз гадзіну нема ані хмаркі, ані лілій; толькі сінее неба моршчыцца, як сінее морэ“...—Праўда, ён тады нешта смуціўся...

Хадзіў чалавек, думкі яго ляцелі далёка, а вочы рабіліся добрыя, як у дзіцяці. — Вось, ўжо я забыўся, што было далэй. Прыходзіцца ўжо матчыны песьні забываць! А да нідаўна я іх помніў. Зараз. Займаў я з Марыляй авечак у полі, на санажаці. Марыля вышывала сабе рукавы ў гарошкі; гарошкі вышывала чырвона, хвосцікі сіне, а пустое меж гарошкамі мейсца абкідала чорнай влучкай. Мусіў я займаць авечак, бо Марыля была старшай; але была адна белагалоная авечка, такая непаслушная, што ніякой градзе не даровывала. Скінуў я дзягу з сябе, і мы яе спуталі. Быў спакой. Я бегаў не падперэзаны пад вербамі, сьвістаў, ды гатэкаў на ўсё поле. А пасья Марыля мяне пазвала есці. Елі мы хлеб і сыр з лісьця...

Сеў чалавек на мяккім крэслі і ўспаміны з дзіцячых гадоў гналі яго, як сьн, на ніскіе квецістыя нівы, што на іх многа кветак і можна іх рваць і рваць...

— Пасля, — прыпомніў ён далей — маці прыйшла да нас. Варочалася с поля, бо насіла есці работнікам. Дала нам малака агледала Маріліны рукавы. Казала Марылі, каб ніколі не брала па тры ніткі, а толькі, па дзьве за іголку, бо гарошкі будуць шірокія. А мне казалі, каб я не качаўся з гары, бо парву кашулю, або сабе

бруха пакалю. „Ты, хлопчэ, не брыкайся, як конь на полі, непаднерезаны, але сядзі сабе каля Марылі, ды пільнуй авечак“. А я лежаў сабе каля мацеры і біў нагамі па траве, а маці казалі: а „Ці ня можэш ані мінуты ціха пасядзець“? Ды тады зляцеў бусел і хадзіў каля нас. Маці ўзяла мяне, пасадзіла на калены, ды пачала спеваць:

Не касі ты, бусел, сена,—
 Абмочышса па калена.
 Нехай сена чапля косіць,
 Што на боку шапку носіць...

Збіраў усе сілы памяці, каб прыпомніць што было далей, і ня мог. Вочы яго пасмутнелі. Як было далей? Ага:

Маці пашла да дому, а я бегеў да вечэра за буслам і сьпеваў: „Не касі ты, бусел, сена...“

Гаварыў голасна першыя словы песьні, але далей ня мог прыпомніць. Уздыхнуў, а чэрная абводка кругом вачэй ешчэ болей пачарнела. — Божэ мілы, — думаў ён. — ўжо не магу ухаліць канца з гэтай ніткі, што абарвалася. Яна ўжо тады абарвалася, калі маці мне мыла ногі і чыстыя анучы драпа з старой кашулі, а бацька боцікі чысьціў. Усе мы тады плакалі, бо мяне выпраўлялі ў свет на навуку. І хадзіў я па свеці, і гнуўся, як лаза для кавалка хлеба, і чуў на сабе сотні гордых вачэй

Махнуў рукой, бытцам хацеў адагнаць ад сябе гэтыя гордыя вочы.

— Пасьля доўгіх гадоў я паехаў да мацеры. Бацькі ўжо не было. Маці згорбленая, старая, з кіем у руцэ сядзела на прызбе і грэлася на сонцы. Не спазнала. Але пасьля мяне прывітала. „Наша, сыноч, Марылька памёрла. Я табе не пісала, каб ты не журыўся. Уміраючы усё распытывалася аб табе. Мы звазілі яе што ты надэедзеш. І ешчэ таго дня як памёрла, казалі, што хацела б відзець цябе хоцьбы праз вакно, хацябы праз парог. І памёрла“... Гэтак тая нітка сарвалася...

Ня думаючы, зноў варочаўся да мацерынай песьні: „Не касі ты, бусел, сена...“

Пашлі мы тады,—ляцелі далей думкі чалавека, — з мамай на магілкі. Маці чуць дайшла. „Глядзі, сыноч, вось магілка Марыліна. Ужо насадзіла я і руту і барвінак, і крыж памаліваць дала, але вішні ешчэ не пасадзіла, елку у восень пасаджу“. Селі мы каля магілкі, і маці апаведала мне аб бядзе Марылінай: мужык быў сярдзіты, дзеці дробныя, беда ў хаці... — Вецер здуваў з вішэнь белыя кветкі. Кветкі сыпаліся на магілку і нас. Здавалася, што кветкі зрастаюць з белымі ватасамі мацеры і што раса з іх падае на мацерыны шчокі. А я прыпінаў сабе, як з Марылінай авечкі пасьвіў...

Гарачыя сьлёзы пасыпаліся на стол.

— А пасьля маці памёрла. Магілка недалёка ад Марылінай магілкі. Кветкі з вішні мацерынай сыпяцца на магілку Марыліну, а з Марылінай на мацерыну. Быў я там раз. Сядзеў памеж гэтых

магілак і прыпамінаў сабе песеньку матулі. Але ня ведаю ўжо канца. Паседзеў я трохі, і пашоў з магілак. Толькі вішневые кветкі з магілак ляцелі за мной, бытцам тымі кветкамі сестра і маці прасілі, каб я не адходзіў.

Ешчэ доўга хадзіў чалавек па хаці і шэптаў ня думаючы:

Не касі ты, бусел, сена—
Абмочышся по калена.
Нехай сена чапля косіць,
Што на боку шапку носіць...

Перэлажыў з украінскай мовы. Р. Зем—віч.

Як ратаваць уздутую жывёлу.

Напісаў К. Дулемба.

Як ратаваць скаціну ножыкам.

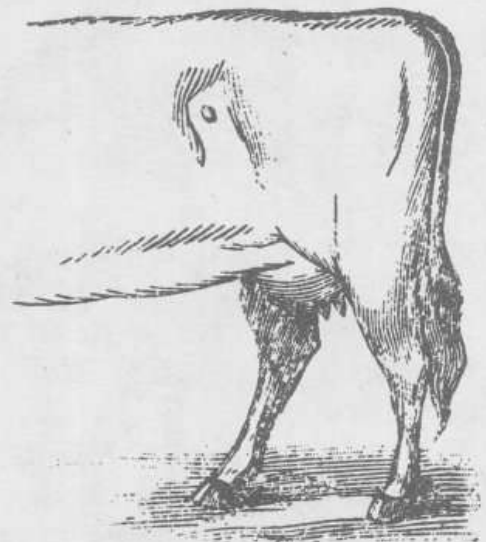
Часам бывае, што ўсе лекарствы, што мы раілі, мала, або і зусім не памагаюць; гэтак бывае, што скаціну абадзме далёка дзе-небудзь у полі, і нема часу прынясьці лекарства, а прыгнаць да хаты ня можна, бо жывёла ня здужае ісьці. Тады, доўга ня думаючы, ўвагнаць ножык скаціні ў левую пахвіну (глядзі рысунак № 1) на два ці тры цалі; ножык перакруціць наўполерак дзіркі ў пахвіне, каб дух (газ) мог выхадзіць каля ножыка. Калі-б была пад рукамі якая дудачка, хоцьбы цыбук ад люлькі, ці што-небудзь падобнае, — ножык выняць з дзіркі а туды ўлажыць гэтакую дудачку.

Дудку што раз пратыкаць дубцом, бо яна затыкаецца пашай, што разам з духам гоніць праз яе з жывата.

Як прабіваць трыканцікам.

У гарадох па крамах прадаюць прыладжэныя да прабіваньня трыкантовыя швайкі, каторыя называюцца *троакарамі*, а па нашаму трыканцікамі. Гэта невялікі круглы цвек, уложены ў цененькую медзяную трубку, с трубка відаць толькі востры канец (глядзі рыс. № 2).

Каб прабіць гэтакім трыканцікам хворую скаціну, швайку не выймаюць с трубка, але разам с трубкай уганяюць (так, як і по-

Рисунак № 1.

Чорны знак на левай пахвіне паказывае месца, куды ўбіваць ножык ці трыканцік.